

AZ

# ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CÉLZÓ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelenik havonként egyszer 1—2 ivnyi tartalommal.

A szellemi részt illető közlemények Arad. Adám-utca 6. sz. a. czimzendők.

Szerkesztik es kiadják:

**Horváth József**

és

**Graszal János.**

**Előfizetési ára** egész évre 1 frt 20 kr., félévre 65 kr.

Előfizetések a „Széchenyi irodalmi intézet” kiadó-hivatalába Aradra küldendők.

## „Én sem!”

Azon alkalomból, midőn 1879-ben három magyar főúr B.-Füreden találkát volt adandó egymásnak a végett, hogy megbeszéljék a magyar társadalom reformálásának módozatait, Naményi Ambrus\*) a következőket írja: „Ha meggondoljuk, hogy mily szörnyű nehézségekkel jár csak egyetlen embert is „reformálni”, akkor bizonyára nem fogjuk csekélységnek tekinteni egy egész társadalom reformját, a melynek életében s a melynek szokásaiban semmi sincs, a mi esetleges vagy önkényes volna, hanem a melyben minden — még fonáksága is — sok száz év munkája, viszon- tagságai és megszokása folytán lett olyanná, a milyen “ — S ez tény. De mit kell tenni evvel a lélektani igazsággal szemben? Mert a magyar társadalmat azon situatiojánál fogva, melybe őt az európai államok műveltsége, ipara- és politikai áramlata sodorja, okvetlenül és aránylagosan igen rövid idő alatt kell reformálni.

Tény, hogy ezt hárman, harminczan vagy háromszázan nem tehetik Naményi A. szerint; de igen is, megteheti azt a közakarát. Csak legyen mindenek előtt minden magyar községnek olyan Bakkerje, mint a minőt a Holzendorff tanár ír le. Továbbá alaposan kell tudnunk: hol, mi ben és hogyan kell kezdeni, végre pedig: mily eszközökkel kell keresztül vinni a reformot?

Hogy hazánk minden községében lehetne találni egy-egy Bakkert, kétséget nem szenved; mert majd nem minden községben van egy földbirtokos, akademiace képzett lelkész, vagy a köznapi szükségleteknek megfelelő műveltséggel bíró jegyző, ki a nép-

\*) Naményi Ambrus, Kortörténelmi Rajzok. Budapest. Aigner Lajos, II. k. 104. l.

műveltség reformatálásának utjából az akadályokat elháríthatná, illetőleg elháríthatná, a néptanítónak pedig el kell vállalnia a reformatori szerepet.

A tulajdonképeni ujitásnak abban kell culminálnia, hogy a köznép értelmi és anyagi állapotának gyökeres javítását célozzuk.

E javítást pedig meg kell kezdeni a népiskolában; mert a nép millióinak felvilágosodott értelme és munkakepesége teheti csupán csak nagygyá a hazát. Az akadémikus képzés csak a savát adja meg az általános műveltségnek.

Avval tehát mindenki tisztában van, hogy a népnevelés reformját a népiskolában, illetőleg a népiskolai tanításnál kell kezdenünk és pedig akként, hogy a mostani tanrendszer helyét egészen más-sal, az élet igényeinek megfelelőbbel pótoljuk ki. E rendszernek ki kell küszöbölnie a népiskolából mindazon dolgokat, melyek a napi életet csak távolból, vagy csak esetlegesen érintik, s a népiskolai nevelés-tanításnak oly irányt kell adnia, mely azt a közélettel szoros összeköttetésbe hozza sőt azt feltételezi. Tanítson a népiskola egyszerűen a népgyermekeket h e l y e s e n gondolkodni és o k s z e i ü e n dolgozni.

Miután hazánk földmivelő állam, önmagától értetődik, hogy legtöbb népiskolában az egyes tantárgyaknál folyton a földmivelés és a házi ipar felé fogunk gravitálni és a szemléltetés tárgyait a földmivelés (iskolakert) és a házi ipar köréből beszerezni. Azért minden népiskolai intézetnek oda kell törekednie, hogy az általános szemléltető eszközre, az i s k o l a k e r t r e, melyben összpontosítandó az összes elemi tanítás, minél rövidebb idő alatt szert tegyen. Mert csak ennek létrejöttével és kellő felhasználásával fog kezdődni a népnevelés tulajdonképeni reformja.

Azért szívünkben üdvözljük ft. G ö n d ö c s B. apát urat, hogy f. é. február 21-ikén tartott országgyűlési ülésen ez ügyben az ország színe előtt következőképen ecsetelte népnevelésünk állapotát: „A népnevelés kérdése a legszentebb és legérdekesebb. Legérdekesebb azért, mert hazánkban arra a legtöbb embernek van szüksége, Minél inkább törekedni fogunk, hogy n é p i s k o l á i n k b a n a z é r t e l m i s é g e t f e j l e s z z ü k, annál inkább mozdítjuk elő a vagyonosodást, a vagyonosodás által pedig a közjólétet. Hogy tehát a népnevelés előmozdítása által fokozzuk népünk jólétét és boldogságát.“ — „Ily körülmények közt, midőn megszavazom a költséget, engedje meg egyszersmind az igen tisztelt miniszter ur kijelentennem, hogy a n é p i s k o l á k k a l m e g e l é g e d v e n e m v a g y o k.“

„Én sem!“ mondá a miniszter ur.

Ez pedig oly döntő meggyőződési kifejezés, mely kell, hogy minden egyes tanítót gondolkozóba ejtsen. Mert mi lehet lesújtóbb egy nemzeti munkásra, mint az, ha a legfőbb hatósága működésével

nincsen megelégedve! Vigasztaló azonban a tanítóra az, hogy a főhibát a mostani rendszer hordozza.

A közoktatásügyi miniszter ur ő méltóságának a fentebb jelzett nyilatkozatában lapunk homlokára kiirt „reform czélzás“ nyeri teljes jogosultságát; mert nem csak igénytelenségünk, hanem a honatyák egész gyülekezete osztotta ft. G ö n d ö c s B. apát ur eme szavait: „Nem vagyok megelégedve azért (t. i. a népiskolákkal), mert igen sok tanítatik — s a gyermekek jóformán a sokból mit sem tudnak, vagy nagyon keveset.“ „... hazánk földmivelő ország, és azt a sok kincset, a mi a megélhetésre, adóra s a többire szükséges leginkább a föld adja; azért, ha oda törekszünk, hogy a földmivelő nép nevelése tökéletesebb legyen, akkor a vagyonosodást a közjólétet fogjuk előmozdítani, s azért a miniszter ur bármennyire szereti az egyetemeket és a középiskolákat, kell, hogy legédesebb, legszentebb kötelességének tekintse a népnevelés előmozdítását, mert az által eszközöl legtöbbet, ha a nép között terjeszti a világosságot, itt nem csak a népnek, hanem hazánknak felvilágosodását fogja eszközölni áldásos működésével.“

Fentebb mondtuk, hogy nemzetünk aránylag rövid idő alatt reformálható, ha meg van a k ö z a k a r a t. Minthogy azonban a t é n y e z ő közakaratra leginkább számba vehető részét a néptanítás képezi, mert ezeknek kezében **volna** letéve a reformáló hatalom, azért mindenek előtt módokról kellene gondoskodni, hogy azok a honatyák és a felsőbb tanügyi hatóságok intenczióit kellőleg felfogják és a munka végrehajtásától ne irtózzanak.

Azonban itt a legnagyobb és alig elhárítható bökkenő! A nemzeti nagyságot egész terjedelmében csak oskolázott vagy pedig autodidactice képzett, független szellem képes felfogni. — Néptanítóink között ugyan igen számosan vannak, kik igen szép szellemi készültséggel és életphilosophiával bírnak, hanem legtöbb esetben kezük meg van kötve. Ezek működésének példája hamar hódítana a tanügy terén. De 26 évi tanítói gyakorlatom és tapasztalataim igazolják, hogy kicsinyes hiúság, egyes buzgó tanítók erőszakos lealázása, a tanítóval önkényes és sok esetben igazságtalan bánásmód, alacsony önérdékből származó üldözés és ebből kifolyó elnyomása az önképzésnek, lelkiismeretes és kedveli működésnek nemcsak a népiskolának hanem egyáltalában a társadalom anyagi és szellemi fejlődésének is árt.

Hogyha tehát a nagyméltóságu miniszter ur a népnevelés-tanítás reformját keresztül akarja vinni, úgy mindenek előtt meg kell védenie a tanító igazságos érdekeit s atyai oltalma alá kell fogadnia a tanítót minden önkénnyel és — hogy szeliden szóljunk — minden erőszakkal szemben.

Ha ez megtörténik, úgy tanítóink országszerte ujonnan fognak könnyebben fellélekzeni, és a népnevelés-tanítás terén ujult erővel

fog folyni a reformáló működés, a mennyiben minden iskola községe viszonyait szem előtt tartva, igyekezni fog a nevelés-tanítást szorosán a köznapi életre viszonyítani.

S csak ezek után eljövend majd az a kor, midőn sem ő nemlétségének, sem pedig a honatyáknak nem lesz okuk az ország legszen-  
tebb és legérdekesebb érdeke: a népnevelés-tanítás fölötti meg nem  
elégedésöknek szálnalmas kifejezést adni.

*Horváth József.*

### Kézügyességi oktatás.

Az „Iparügyek“ 1887-iki évf. 6-ik számában a fenti czim  
alatt *M e l l e s z a a k* Lujza, jelesen képzett fővárosi tanítónő és  
neveléstani író tollából származott igen szakszerű czikket olvasunk,  
melyet a t. író engedelmével a t. olvasó kedvéért itten kivonato-  
san átveszünk. A nevezett író többek között mondja:

Magyarország speciális égalja, földrajzi, s különösen sok szá-  
zados politikai viszonyainál fogva földmiveléssel foglalkozó állam  
volt; csakis nyers anyagok termelésével foglalkozott. Az ipari fej-  
lettség hazánkban a legnagyobb kezdetlegesség fokán sinlódott. Az  
utóbbi három évtizedben azonban, s különösen az alkotmányos  
korszak helyre állítása óta — azon okból, mivel a nemzet önren-  
delkezési jogát az államélet csaknem minden téren visszanyerte. —  
hatalmas lendületet vett hazánkban a kultúra fejlődése s a kultúra  
ezen fejlődésével együtt emelkedett a nemzet egyeseinek kulturális  
és kényelmi szükséglete; — a mely ismét visszahatott, és fejlesz-  
tőleg hatott vissza az indusztrialismusra.

Hazánk kétszeresen kezdé szükségét érezni annak, hogy  
nemzetek létért való nagy küzdelmében többé mint kizáróla-  
gosan agricultur állam meg nem állhat, hogy eljött ideje annak, a  
midőn a közgazdasági élet terén az ipar fejlesztése által egy lépést  
és pedig hatalmas lépést kell előbbre tennie. Már pedig, hogy nem-  
zetünk az iparos állam létfeltételeivel bírasson, nem csak az elen-  
gedhetlenül kívánatos tőkésre van szüksége, hanem arra is, hogy a  
nemzet egyesei ezen tudattól, vagy is az iparnak anyagi téren  
hasznosságától, szükségességétől, szellemi téren nemesítő, civilisato-  
rius hatásától elterve legyenek. Erre nézve egyik leghatékonyabb  
tényező, hogy az ipari foglalkozás elemei már az első gyermek-  
években ismertetve legyenek.

Mint hogy pedig a hazai ipar fejlesztésére leggazdagabb kincs-  
bányát képez a kézügyesítés, ennél fogva a rendszeres k é z ü g y e s  
s é g i o k t a t á s az, a mire kiváló gondot fordítan' egyik legfőbb  
kötelességünk. Ha a legmagasabb niveaun álló gyaripart tekintjük is,  
rögtön meggyőződünk arról, hogy az emberi ész találékonyságának  
szüleményei, a gépek nem képesek azon sokoldalú munkát előállítani

különösen nem művészi irányban, a mit egy magasabb fokú ipar feltételez, hanem a gépek bármely tökélye mellett is az emberi kéz ügyességének nem csekély szerepe van fentartva. Ezen kézügyesség elsajátítását részint az arra iivatott iparos szakiskolák felállítása, különösen pedig a háziiparnak a gyermek zsenge korában kezdődő tanítása által közelíthetjük meg.

A házi iparnak — mely alatt azon ipari foglalkozást értjük, melyet a nép első sorban saját szükségleteinek fedezésére házilag űz, — minél szélesebb körben való meghonosítása a kézügyesség elsajátítása céljából azért mutatkozik kiválóan alkalmasnak és kívánatosnak, mert így az ember legzsengebb korától már a családi körben ugyszolyán játszva kezdheti el annak elsajátítását. E célra a házi ipar még különösen azért is alkalmas, mert az a kezdetleges szintvonalon felül gyakran még művészeti jeleggel is bír; és e mellett jellemzi a házi ipart az, hogy a minduntalan változó kulturiparral ellentétbe helyezkedve, magát a divatot nem utánozza, hanem nemzeti sajátosságait bizonyos nemével a konzervatismusnak hiven megőrzi.

A házi ipar mindenkor bizonyos helyhez kötött, sőt sokszor családhoz is. Svédországban, Darlekária vidékén annyi a cipész, szabó, takács, kovacs, a hány lakos van, mert mindenki sajátkezüleg készíti szükségleteit. Morvaországban, Luzse vidékén, egész falvak lakossága népiparszerűen foglalkozik a cipészettel. Szlavoniában minden falunak meg van ezüstművese, ki a helység szép nemének készíti ékszereit: a ruházatot pedig önmaguk szövik, himzik.

Van olyan házi ipar is, mely bizonyos helységekhez kötött, mint a schwarzwaldi óra-ipar, a viczenzei szalmakalap-ipar, a berchtesgadeneri faragászat és játékszerek gyártása, mely utóbbi 2800 ipartelepen 5695 embert foglalkoztat. Ezen iparos ugyan házban dolgozik, de nem saját szükségleteinek fedezésére, hanem a világpiacz számára. Az egész nem más, mint házakban felosztott gyártelep.

Lehetséges az is, hogy bizonyos tárgyak a nemzeti ipar színezetét viselik magukon, de nem falun, hanem városban készülnek iparszerűleg és ott is megőrzik a népszerű jelleget, mint p. o. a hollandi pórnők sajátosságos ékitményei, melyek Utrecht városában számos aranyművesnél készülnek. Míg ellenben a svéd városokban a háziipar termékeit csak ritkán lehet megvásárolni, mert a nép nem űzérkedik vele. Csak legujabban alakultak háziipar-egyletek a népies ipartermékek üzleti felkarolása céljából.

A finnek és lappok északi vidékein az ottani leányok, nők által közös multság közben készült övek, ingek, fejkötők és szegélyek ép oly egyszerűek és mégis a nép sajátosságos kombinációját, alak- és színerzékét ép oly élethűen viselik magukon, mint pl. a Kalotaszegvidéki rokon házi készítmények. És a bács megyei pórnép által házi szükségletre szőtt szőnyegek, melyek csupán a pórnők kezéből származnak, mily feltűnést keltők.

Szászországban a kötszövészettel foglalkozó háziiparos munkások mindenütt tulajdon kötszövő székekkel bírnak és czéhekké alakulva már segédek, inasokat is tartanak. Szászország 40 ily czéhet számlál. Ezen házi iparosok a gyárak számára bizonyos szabott árak mellett dolgoznak megrendelésre, de napszámra soha nem vállalkoznak. A kötszövészeti ipart, mely a leghasznosabb tárgyakat állítja elő, mint: férfi női harisnyak, alsó ingek, hálósapkák, főkötők, karmantyuk, női kendők, függönyök stb igen előnyös lenne női ipariskoláikban meghonosítani. Ezzel kapcsolatos a keztyűgyártás, mely Limbachban és két hozzátartozó faluban van elterjedve; hogy mily fontos szolgálatot teljesít ez gazdag és szegénynek és hogy mily üdvös példa nekünk Szászország ezen elterjedt ipara, azt felesleges ecsetelni. Ezen iparág annyira fejlődött, hogy nagy részben versenyzőktől már nem is tarthat.

Leggazdagabb Svédország és Norvégia házi iparában, mert nincs vidék észak felé, hol kifejlett házi iparra nem akadnánk. A hosszú tél közös munkánál együtt tartja a családokat. A családok majd minden tagjára el lehet mondani, hogy ezer mester! A nők szőnek, himeznek, a férfiak faragnak, ezüst munkával foglalkoznak, prémet és sok színű bőrt készítenek stb.

Minden tekintetben utánzásra méltó volna népünknel is, kik téli időben a földmivelési munkák pihenése miatt oly gyakran esendes semmittevésben tespednek. Hisz csak oly nagy változatosságot találunk nemzetünk házi iparában is, mert a történet folyamában soknemű népség lakott itt, s tartózkodásának nyomai még mindig láthatók. Csak kultiválni kellene e sokneműséget és Magyarország házi ipara hasonlóan virágozna más nemzetekéhez.

A népies iparnak alapjául a k é z ü g y e s s é g elsajátítását mondhatjuk.

A kézügyesség oly módon és oly mérvben való elsajátítását pedig, hogy ez nagy nemzeti cél elérésének egyik hatékony tényezőjét képezhesse, az által biztosítjuk, ha annak kötelező tanítását már a népiskolákba beviszszük.

Nincs munka, melynek vonzó oldala ne volna. Minden munkát lehet érdekessé tenni, bármily lélekölő legyen is. Az érdeklődés felkeltése a tanítók hivatása. Minden egyes darab, mely a kis tanonc saját készítménye, mely az ő szorgalmának gyümölcse, örömmel tölti el lelkét, sőt felébred benne a dicsvágy még jobbat, még szebbet készíteni.

De ha a munkát nem mind iparüzést, nem mind kenyér keresetet tekintjük is, hanem csupán mint kézügyesítő módszert, melynek iparos, nem iparos egyaránt hasznát veszi: mily fontos dolgot teljesítünk, ha a gyermeket nemes munkasságra szoktatva elfoglaljuk, ha csupán azért is, hogy ne vesztegeljen, idejét ne tékozolja haszontalan játékok és erkölcs rontó multságok közepett.

Foglalkoztatni, munkához szoktatni a gyermeket, az ifjúságot, ez legyen főfeladata tanítóinknak és ha ebben támogassák a szülők a nép nevelőit, nem lesz okuk gyermekeikre gondoskodni s velük elégedetlenkedni.

Hiába mondja a sok szülő: „minden családban van egy kivető gyermek!” — „A rossz vér!” mondják mások. Ne igyekezzenek magukat a nagy felelőség terhe alul ilyen mondásokkal kivonni, foglalják el a gyermeknek minden idejét, ne engedjék, hogy az ifju rossz társaság által jellemét veszélyeztesse. A kezűgyesítés sok ilyen vétkes és elhanyagolt bajoktól megmenti a szülőket, családokat, a társadalmat.

Példaként csupán a faragászati, az asztalos, esztergályos és cartonnage-munkákat említem. A gyermek, az ifju, sőt felnőttek is mily szívesen babrálnak az idevágó egyszerű munkák különféleségeivel; nem okoz-e még a nagyoknak is örömet egy-egy jól sikerült munka elkészítése? Mily ártatlan örömök ezek és mily lélek, jellem, szívvédő foglalkozás!

A munkásság iránt való előszeretetet már a szülei házban kell lelkébe csepegtetni a kis gyermeknek, a hajlamot majd fejlesztheti a tanító tovább az iskolában, úgy hogy észre sem veszi a tanonc, hogy mily gyorsan nőtt kis iparossá. S miután „iparunk jövője a kézműves tanoncok táborában van,” nem szabad szem előtt tévesztünk azt: hogy a kéznek korai ügyessé tétele mily fontos, mily nélkülözhetlen tényezője a későbbi műhelybeli kiképzésnek.

Ha gondoskodunk arról, hogy a kéz ügyesítése még a gyermek zsenge korában fejlesztesse, ha a jó izlés és a tanulás első éveiben csepegtetjük a kis iparos lelkébe, úgy bizonyára elérjük az annyira óhajtott üdvös hatást; mert a kéz ügyessé tétele a munkakedvet is meghozza, az egyes iparágak iránt való hajlamok kifejlődését is eszközli; sőt a gyárak magas színvonala mellett is fenntarthatja magát, mivel az ipar iránti előszeretetet sietteti a művészi kivitel és izlés tekintetében is, hogy előnyt nyerjen amaz fölött.

Ha a kezűgyességi oktatás, rendes tantárgyaiként szerepelne, bizonyára közelebb volnánk egy lépéssel az annyira óhajtott cél sikeréhez. Különben a kezűgyességi oktatás fontosságát eléggé bizonyítja azon tény, hogy a continens minden állama kiváló figyelmére méltatta, s azt legnagyobb részben, vagy egészen szervezte is. Mint kezdeményező e téren kis Dánia lépett fel, és ma már főleg Németország elemi iskoláiban fontos szerep jutott a kötelező „Handfertigkeit-Unterricht“-nek.

Ujabbán, mint a sajtó útján legközelebb értesültem, Ausztria közoktatásügyére az, a ki a kezűgyességi oktatásnak a népiskolákkal való szerves összeköttetése iránt az illető szakköröket sürgős véleményadásra szólítja fel.

Ha iparos-osztályunk vagyoni állapotát tekintjük, azt találjuk, hogy annak szegénysége szembeszökő a külföldi iparos családok jólétével; a nálunk való élvezett fizetés pedig jelentékenyen nagyobb mint a külországokban. Ennek természetes oka az, hogy nálunk csak a családfő keres s hozzátartozói jól rosszul beosztva csupán fogyasztói vannak — ellenben a külföldön a családfőn kívül az anya, sőt fölseperedett gyermekei is termelők, munkások s előmozdítói az összjólétnek.

A kézügyesítés fejlesztése tehát annyival könnyebb bárhol is, mert még nem követel szakszerűen képzett munkásokat. Tanonc és segéd lehet mindenki, a hat éves gyermektől kezdve a felnőttekkel egyetemben.

Ha körül tekintünk az egyes ipari ágazatokon, azt tapasztaljuk, hogy azok a legegyszerűbb kézi munkáknak legegyszerűbb eszközökkel előállított termékei voltak, a melyek idővel a kézügyesség fokonzintjával házi iparból műiparrá magasultak. Azonban a legfejlettebb culturával bíró államok is ipari fejlettség legmagasabb foka, tökélye mellett sem nélkülözheték a műipart, sőt az ily ipari fejlettséggel dicsekedhető államok még az egyszerű háziipart is kénytelenek voltak gondozásukban részesíteni: mennyivel inkább szükséges hazánkban nem csupán az iparos szakképzés alapjaként, hanem általában a nemzeti iparos szellem fejlesztésének leghatályosabb eszköze gyanánt is a kézügyességi oktatást bevinni az elemi iskolába.

## A déznai iskolakert.

Már néhány éve annak, hogy megyénk e viránydus vidékén a hegyek közt tanítóskodom. Azóta többször volt alkalmam megfordulni vidékem községeiben, honnan valami kis tapasztalás nélkül sohasem tértem vissza szerény otthonomba. Tapasztalati jegyzékemben különösen feltűnnek azok, melyek a gyümölcs-termelhetésre vonatkoznak; mert bármely községről felvett jegyzetben bizonyosan ott találom: »gyümölcsstermelésre kedvező.«

Hátha hasonlítást teszek földművelés és gazdálkodási szempontból a talaj, éghajlat és termények közt, minden bizonynyal azon szomorú eredményre jutok, »hogy helyes gazdálkodás seholsem található;« sőt minden községben hiányosnak mondhatom, mivel nemcsak a mezőgazdaságban igen sok javítani való volna, hanem a rendszeres gyümölcsstermelés is teljesen hiányzik. Tisztelet ugyan az egyes nagybirtokos uraknak, kik ha nemis rendszeres gyümölcsösökben, de házi kertjeikben üzik azt. S hogy az haszonnal jár, azt ők legjobban tudják, míg ellenben a köznépnél ez hiányzik.

Azért a földművelési hiányok javítása és a gyümölcssterme-

lés megkedveltetése czéljából, már ezelőtt 5 évvel oly kert alakításán fáradoztam, melyben a rendszeres gazdálkodás minden ágát vidékemnek bemutassam. De mivel a helyi viszonyok miatt ily czélra egyéb kert nem állt rendelkezésemre, az iskolaház kertjét alakítottam át, s vettem »iskolakert« beosztás és művelés alá.

Nagysága alig tehető 800 □ méterre. Alakja: hosszukás négyszögletű, fekvése lapály, talaja agyag, homokkal keverve. Két méter magas vesszősövény kerítése, itt a favilágban, minden 3—4 évben ujittatik; azért költséges. De mind a négy oldalán belül növekedik már a 2 éves eperfakerítés, minek teljes erőre jutásakor, a mai száraz sövény helyén árok készítése van előttem tervbe véve.

Éjszaki oldalán, mintegy 400 ölnyi távolságban védve van a várhegy által; keleti oldalon 800 ölnyire zárva a Lákk-hegylánczolatától: — déli és nyugotti oldalon nyitott. E két oldalon, mintegy 200 ölnyire foly a hámor csatorna. Így az éghajlata kellemes, úgy hogy még tél közepén is nem egyszer kedveskedhettem kertecskémből nyiló ibolyával. — De végre is vegyük ez »iskolakert« felosztását, berendezését, terményeit és eddigi munkálkodásom eredményét.

Hosszusága éjszakra terjed, azért keleti és nyugati 2 hosszukás négyszögre van felosztva, az  $1\frac{1}{2}$  méter széles ut által. — Ezen főuton szegélyzetül mindkét oldalon szöllőtökék vannak alkalmazva: — belőlről 3 méter távolságra alacsony növésű gyümölcsfák vannak ültetve. — Az egyenlő 6 négyszögre való felosztását a nyugotról keletre menő 1—2 méter széles ut eszközli; — melyeknél szegélyzetül egyik oldalon (déli uton) tükére — és fának nevelt ribiszke és egresbokrok, az éjszaki uton, málna és somtövek használatnak. — Megjegyzem az átellenes sorok bokrai cha sem átellenesek.

A hat négyszög mindegyike külön művelési ág szerinti kertecskét képez, és pedig: a déli két első közül a nyugoti a faiskolát, a keleti konyhakertet. A két középső közül a nyugoti a faiskolát, s keleti a gyök és gumós növények kertjét, míg a két északi közül a nyugati a gyümölcsös, a keleti a mezőgazdasági kertecskét mutatja fel. — Figyelemre méltó azon berendezés, hogy a konyhakert és gyöknövények kertje évenként és negyedévenként felcserélhetők; míg a mezőgazdasági kertben a 3 évenkénti vetés forgás van feltüntetve.

a) A konyhakertészet különösen a házi és piaczi szükségletnek megfelelőleg oly növények termesztésére van tekintettel, mely magában foglalja a 4 évszak szükségleteit, valamint a nyár és tél értékesíthető tárgyait.

Fel van osztva 2 keresztbe menő  $1\frac{1}{2}$  láb széles ut által,

az egész mintája szerint 4 egyenlő táblára, melyek szegélyzetét paradicsom és paprika tövek képezik. — Az így nyert táblák kapaszkodó keretű keresztelő utak által ismét kisebb alakokra (ágyak) vannak felosztva, melyeknél laboda és sóskaféle szegélyzet látható. — Ez utóbbi egy méter széles és 3 méter hosszú ágyacskák a hozzáférhetőség szempontjából kívánatosak. Az így felosztás után nyert konyhakert, a növények megérését és fajok csoportosítását szemel előtt tartva, táblák szerint a következő növényeket termi. És pedig: az éjszakai-keleti táblája téli káposztát, szélein nyárit — felváltva vöröskáposztával, — délkeleti: nyári és téli kelt és kárfolt. — A délnyugoti: téli és nyári karalábít, őszi és tavaszi salátát, cigoriát és végre hagymaféléket. — Az éjszakai-nyugoti tábla: lencse, vajborsó és több ízben rakott cukorborsó és törpe zöldbabot terem. — Félreeső helyeken ott található a tárkony bokor, metélőhagyma (schnidling) stb; míg a kerítés mellett futó zöldbab diszlik.

b) Mint a konyhakertészet és mezőgazdaság kiegészítő részét a méter szélességű ut által elválasztva az előbbtől éjszakra találjuk a gumós és gyökernövények kertjét, — melynek délnyugoti táblájában terem a nyári és téli használatra szánt sorba vetett murok, petrezselyem, zeller, pasztinák és ugorkafélék. Az éjszakai-nyugoti tábla: mákot, ezéklát (vörösrépa) nyári kerekrepat és retelneműeket terem. Az éjszakai-keleti tábla, a házi szükségletre szánt főzeléket és tökféléket; míg a délkeleti burgonyafélékkel van bevetve.

Megjegyzem, hogy e kert főutjai is mindenütt alacsony és magasnövésű paradicsomtövekkel és paprikafélékkel vannak szegélyezve.

(Folyt. következik.)

*Bucsy Mihály.*

### **Meitsünk egyet-mást az életből,**

vagy :

#### **A néptanító mint philanthróp és minta-gazda.**

A néptanító csak úgy töltheti be főnsegesen és tökéletesen hivatását, ha a népnevelésnek minden mozzanatát, minden egyes betolyásoló körülményét kellőképpen megfigyeli. — A tanító tehát még nem tett eleget philanthropikus hivatásának, ha a gyermeket megtanította egykeves olvasásra, írásra, számolásra és a reáliák némi elemeire, vagy ha 5—6 éven át moralizált a gyermeknek, hogy végre az egész iskolai élet lidércnyomás-szerűen nehezüljön rá, nem mozdítván elő sem az értelmi, sem a kedélyi, sem pedig a testi ügyességi tehetségeit oly arányban, hogy a folytatálagos élet ezekben erős alapokra találjon. Legkevesbé sem okoljuk e

tekintetben a tanítót, mert a tanító a legtöbb esetben „akarat nélküli“ eszköznek tekintetik; kivált ha megfentoljuk, hogy a különféle helyi és nem helyi kívánalmak mily roppant igényekkel lépnek fel a szellemi élettel szemben! S minél jobban élesztjük a néprétegben a szellemi életet, annál jobban elhanyagoljuk a testi erőt és az egészséget feltételező eszközöket: a kenyérkereseti képességet.

Allításunk igazsága igen fényesen kiderül K o s s u t h á n y i Gézának a budai körben „A mai társadalom bűneiről“ tartott felolvasásából. Ugyanis K. G. szerint hazánkban 100 ember közül csak 30 dolgozik a szó szoros értelmében, mely arány a nőknél valamivel kedvezőbb. A statistika igen alkatmatlan tudomány, mert csak a meztelen igazságot szeret felderíteni, akár tetszik, akár nem.

Nekünk tanítóknak, de velünk együtt a szűkebbkörű társadalmaknak sok esetben csak az a lényeges hibánk, hogy nem teljese-  
dik be rajtunk szószerint P a s c a l azon állítása, hogy az igazságot mondani csak annak használ, akinek mondjuk, s ártalmára van azoknak, a kiknek azt mondják; mert ők az által gyűlöltekké teszik magukat; és pedig azért, mert a kiknek megmondjuk, azok nem törődnek vele, míg a nem tetszését végletekig éreztetik az igazság kimondóval szemben. Miből aztán következik, hogy mindenki, a ki jobban szereti önmagát, mint az igazságot, egyszerűen hallgat és aközügy iránt közömbössé válik. A mai korezen rut betegsége egyszersmind azon zátony, melyen haladásunk hajója megakad. Az igazságot szeretni, a haladás főfeltétele.

\* \* \*

Ha a szó nemes értelmében haladni akarunk, ha a tanító magasztos missióját tökéletesen betölteni és anyagi helyzetén gyökeresen javítani szándékozik, úgy kénytelen minden eszközt megragadni, hogy azon népet, mely az ő tüzhelyét fentartja, keresetképesé tegye.

Logikai következtetés hozza magával, hogy azon népnek, mely munkaképességet akar magának biztosítani, első sorban egészségesnek kell lennie. Mivel csak egészséges emberben feltételezhető a szellemi tehetségek kifejlődése és a munkakedv; mert a mint a gyöngye támpont nem bír el nagyobb terhet, úgy a satnya, kiéhezett idegzetű szervezet sem testi, sem szellemi munkát nem bír ki huzamosabb ideig. A meglazult idegzet megnyirbálja a lélek szárnyait, s a helyett, hogy folyton a magasabb régiók felé törekednék, kénytelen lent a sötétségben botorkálni.

Évek óta sürgetika felvilágosodottabb néptanítók és tanügybarátok, hogy az alsó népréteg leánygyermekait különösen a főzésben, a kertészetben és a háziiparban kell oktatni és gyakoroltatni; de mind ez elhangzik a pusztában kiáltozónak szavaként. — Társadalmunk bizonyos betegségben szenved, melyre hamarjában alkalmas elneve-

zést nem találunk. Különösen bizonyos tehetetlenségi kór észlelhető a tanügy terén, melyet nagyban hizlal a közönyösség, mely egyszersmind minden fönséges eszménynek idő előtti sirásója. Ezen állapotok szolgáltatják azon anyagot is, melyből a tanító szellemének kényszer-zubonya készül. Ugy tapasztaljuk, hogy mint a külső világban az emberiség csak látszatnak hódol, éppen ezen kór a belvilágban, a szellemfejlesztés terén is dúl.

### A méhészet műveléséről, mint a néptanítók egyik lényeges jövedelmi forrásáról.

A jólét, a rendes anyagi viszonyok megteremtik a munkakedvet és a családi nyugalmat; továbbá a vagyonosodás kellő műveltség mellett emeli az ember tekintélyét. Azért minden praktikus gondolkodású fiatal és nem fiatal néptanítónak komolyan kellene a fölött gondolkodni: miképen lehetne saját és a községbeli lakosságnak jóllétét biztosítani.

A tanító, különösen a kezdő tanító, ha csak gazdagon nem nőszül, nem foghat nagyobb szerű vállalatokba. Azonban a legszegényebb faluban is van egy kis kerteskéje, a hol egy kaptárt méhekkal elhelyezhet. Van szerencsém ismerni egy pár tanítót, kiknek a méhészet többet hajt mint az összes, hivatalukkal járó jövedelem,

Csináljunk egy kis számadást! A tanító állása elfoglalásánál beszerez magának egy kaptárt méhekkal. Mondjuk, hogy az egész bele kerül 15 frtba. Ez ad első esztendőben egy rajt és pl. 1 frt 25 krajczárnyi mézet és viaszt. — Tíz év alatt felszaporodik a méhállomány 25 családra, melynek évi bevétele 330 frt 32 kr., kiadása pedig 63 frt 80 kr.

A tizedik évben kapunk még 10 rajt, így van összesen 35 családunk. Ez a 35 kaptár a méhekkal együtt igen olcsón számítva képvisel mintegy 420 frtnyi értéket. Ehhez hozzá adva a fentebbi 330 forintot nyerünk 750 forintot. Ha most ebből levonjuk a Dzierzonkaptárookra 175 frtot, az etetés szükségletre 65 frtot, az első kaptár árát — 8 forintot, az eszközökre 34 frtot, tesz a kiadás összesen 282 frt. Tiszta nyereség tehát 468 forint. (Huber.)

A kinek ezen számítás egy kissé tulzottnak tetszik, az hallgassa meg, mit mond *Dzierzon* a »*Bienenzeitung*« 1852. éf. 1-ső számában: »Noha én 1837-ben a méhészetet ismét egészen elülről kezdtem (1835-ben fogott 10. 12 füzefakaptárral a méhészet-hez), noha 1837-ben mintegy 70 kaptárt elvesztettem (40-et éjjel későbbben ismét 70-at tűz által, és 42-et vizsáradás következtében), 1846-ban, tehát 9 év lefolytával még is 360 kaptárom

volt, s kaptam 50–60 mázsa mézet és néhány mázsa viaszt. — A következő számadást megmutatja a jövedelmet. 12 kaptárnak vételára 60 frt. Ezek adtak 360 rajt á 5 frt. 1800. ehhez 5000 font méz 1000 frt. és 4—500 font viasz á 1 frt. 400 frt. Összesen tehát : 3260 frt.

Ebből kitetszik, hogy minden kiadás mellett néhány év alatt nagyon lehetséges egy kis tisztességes vagyonkához jutni. Ha a kaptárokat és egyéb építményeket magunk készítjük magunknak, akkor a bevétel egészen másképen alakul. Ha a hivatalos adatokat figyelemre méltatjuk, úgy látjuk, hogy Osztrák-Magyar birodalomból 94 ezer m. méz. és 32 ezer m. viasz szállítatik ki. Vegyünk egy mázsa mézet á 20 frt úgy kapunk egy évre 1.880.000 forintot. ha egy m. viaszt egy forintba számítunk, akkor 3.2000.000 forintot nyerünk. Tehát méz és viasz jövedelmez együttvéve 5.080.000 forintot.

Az észszerű méhészetnél pedig az elért tisztasság és izletesség folytán a méz árát megkétszereződhetnék. Ha tehát Osztrák-Magyar birodalomban a méhészetet úgy mivelnék, mint Németországban, akkor Osztrák-Magyar birodalomban 10,157.400 kaptárnak kellene lennie. Hogyha egy kaptár egy család — jövedelmét csak 5 forintra tesszük, úgy ez évi 50.795.000 forinnyi jövedelmet hozna, míg most alig a 10-ik részt, Németországhoz viszonyítva alig a huszadik részt kapjuk. —

Hogyha tehát a néptanítók ezen ügyet érdemlegesen felkarolnák, és kiki a maga községében annak terjesztésére vállalkoznék: ki mondhatná azt, hogy a néptanító nem valóságos jóltevője a társadalomnak? Ebből is kitetszik, mily nagy hatalom van letéve a néptanító kezébe!

x—y.

## TÁRCZA.

### Történelmi kép a földmivelésről és annak befolyásáról a társadalom életére és intézményeire.

(Folytatás.)

A görög nép Ó Görögországban és a kisázsiai partokon már régen Róma mesebeli megalapítása előtt fellépett a mivelődé és a civilizáció körében és megmutatta, még mielőtt a római állam az akkor ismert világot magában foglalta volna, a süllyedés minden jellegét, miután talajának minden termő ereje kimerült. Ezen országok kimerülése már Krisztus születése előtt 700 esztendővel felismerhetővé vált az által, hogy a görögök seregesen vándoroltak ki Közép és Feketetenger partjaira.

A spártai állam a plataeai (479. Kr. e.) csataterre még 8000 harcost volt képes a perzsák ellen kiállítani; száz esztendővel később Aristoteles (Polyb. II. 6. II. 12) szerint ugyanazon állam már 1000 derék harcossal sem rendelkezett; százötven esztendővel később pedig panaszkodik *Strabo*, hogy *Lakonia* száz városa közül Spártán kívül alig maradt még harmincz fönn. *Strabo* ntán száz esztendővel *Plutarch* (Mor. p. 413.) már festi Görögország és az ó-világ szomorú állapotát. *Cato* (230. Kr. e.) az ő megjegyzéseiben még nem beszél a romai földek termékenységének apadásáról, hanem inkább azon módokról, hogy miként tehetne legzélszerűbben azokat kizsákmányolni. Háromszáz esztendővel később *Columella* a földmivelésről írt 12 könyvének előszavában mondja: „Az állam nagyjai majd a szántóföldek terméketlenségéről, majd pedig az időjárás szélségeiről panaszkodnak, mely már jó idő óta a termésekre nagyon káros befolyással vala; mások még azt gondolják, hogy az előbbeni idők tulságos termékenysége által kimerült és erőtlenné vált. Hanem — ugy folytatja — egy okos ember sem fogja elhinni, hogy a föld éppen ugy mint az ember megöregedhetik, és hogy terméketlensége inkább elődeink tudatlan önkényétől függ, amennyiben annak megmunkáltatását ügyetlen szolgálkra bízák.“

Azon egyszerű tény, hogy már *Noro* idejében kezdték a földmivelésről könyveket írni, magában véve jele a süllyedésnek; de annál nagyobb bizonyítéka annak, hogy a lakosság az utolsó puni háboru után rendkívül megfogyott, mely körülményre az italikusok háboruja és a *Sulla* és *Márius* közt fellobbant polgárháborunak csak futólagos befolyással lehetett volna, ha mindjárt egy félmillió ember is odaveszett volna. tehát még egyszer annyi, mint a mennyit *Appian* és *Diodor* számítottak, hogy ha a talaj előbbeni termékenységét el nem veszítette volna.

Hogy mily befolyással vannak a nép létszámára a legvéresebb csaták oly országban, melyben a föld termékenysége nincsen kimerülve, meggyőződünk a francziák történelméből. Francziaország 1793—1815-ig tartó háboruiban több mint három millió felnőtt férfit veszített; a vendée-i polgárháboru legkevesebb egy millió ember életébe került, s néhány évvel az 1815 után a népesség sokkal nagyobb lett, mint annak előtte 23 évvel; mert a forradalom sok százezer holdra menő s igen termékeny földet szabadított ki a holt kezek körmei közül, mely az eke alá jutván, a népesedés szaporodásának feltételeit kiegyenlítette.

A *Július Caesar* (46. K. e.) idejében megtartott népszámlálás a nép létszámának apadását állapította meg s annak külső okát e nagy férfiu fel is ismerte, azonban földtörvénye, mely szerint a campani állami földbirtok 20 ezer két-három gyermekkel bíró család közé felosztott, ezen szántóföldnek a termőképességet többé vissza nem adhatta, s így a cél nem is érte el.

Augusztus idejében harczképes férfiakban oly nagy fogyaték vala, hogy *Varrus* vezérlete alatt levő kis csapatnak megsemmisítése a Teutoburgi erdőben a fővárost és az uralkodót rendkívül félelem és ijedelem megszállotta. Róma már nem volt képes többé a két legiót kiállítani, önkénytesekről szó sem lehetett többé s csak a legkeményebb kényszerítő eszközök által lehetett egy kis csapatot összeszedni. — *Livius* (VI. 12.) beszél Itália bensejének szomorú pusztaságáról s a régi, harczkedvelő *Volszkok* földjéről, mondván: „... most a rabszolgáknak kell arról gondoskodniok, hogy egészen pusztává ne válják, s alig egy kis telepet lehetett fenntartani.“

A tengeri rablók elleni háboru, melynek szerencsés bevégezése *Pompejus* hatalmát megállapította, tisztán megmutatja, hogy mennyire függött Róma a külföldi gabona bevitelétől; s ha *Julius Caesar* idejében — mint *Mommsen* mondja — Róma lakosai folyton nagy drágaság és nem ritkán tökéletes éhhalálnak szemébe néztek, ugy ezen tények összevéve bizonyítják, hogy az itáliai földművelés a város és a hadsereg igényeit e tekintetben csak esetlegesen volt képes kielégíteni.“

Ha a szabad paraszt földjének kimerülése és elszegényedése következtében megsemmisül, elpusztul, ugy eltörlődik vele együtt a valódi polgári érzet és hazaszeretet; mert a paraszt megőrzi a vallást, továbbá szeretetet azon hont iránt melyért született és azon föld iránt, melyet vérverejtékével áztat. A paraszt mindenek előtt meg tudja becsülni a mennyei adományokat, a vakító napfényt és a termékenyítő erőt, s mily gyámoltalan ő ezek hiányában! Az ő kevés vagyona, mely létét fentartja, nem közönyös előtte; mert öneki van bizonyos mértéke, mely szerint annak, és nem a pénznek az értékét határozza meg. Ő az utolsó az országban, ki a győzelmes ellenség előtt rakja le fegyverét, melyet megragadt földcskéje megvédelmezésére, s ő az a ki fejedelme iránti hűséget még akkor is szentül megőrzi, midőn a többiek már régen elpártoltak.

*Miután azonban tudatlanságában a természet törvényét megsérti, büntetése éri a maga művében; gondoskodása és fáradozása, szorgalma és földjének szorgos munkálása csak kimerülését siettetik. S megérkezik oly idő, midőn már a rabló rendszer által kizsákmányolt s kimerült földből annyit sem csikarhat ki, mennyi az ő családjának megélhetésére elég volna. Nem ismeri az ő elszegényedésének okát s annak alapját sok más körülményben keresi. Jobb esztendőket reményl, s kezdi legégetőbb szükségleteit kölcsön által fedezni, az adószedő utóvégre kényszeríti őt gabonáját még mielőtt learatta volna, eladni s néhány évtized lefolytával birtoka a hitelezők kezébe kerül. Sok kis paraszt birtokból lesz nagy birtok. A nagybirtokos elkergeti a paraszt családokat s csupán csak a munkás kezét tartja meg; ő sem képes ugyan többet termesztetni, hanem töb-*

bet képes kivinni mint a volt paraszttulajdonos, ki nagyobb részét saját családja és marhaállománya fentartására elhasználta.

Háromszáz esztendővel *Augustus* uralkodása után *Diocletian* uralkodásának kezdetével, megszűnik a szabad földmivelő osztály, s helyét a jobbágyság vagyis a birtokhoz tartozó parasztság foglalja el; s evvel bevégeződött az ezer éves processus s a következő századokkal kezdődik ezen óriási test (a római birodalom) haladklása és belső felbomlása és rothadása. A mint pedig ezek a talajnak, melyben a kukacz és féreg tenyész, a rabló gazdasági rendszer által termőképességét meggyöngitették, úgy a zsaroló katonai osztály felemészté a még meglevő egészséges és termő nedveinek maradékát és bevégzé a feloldó tagok végképeni szétbomlását. A mint a patkány a sülyedő hajót, úgy elhagyta vegre *Constantin* azon összeroskadozó országot, hogy egy más világrészbe újra átplántálhassa ugyanazon bomlasztó rendszerét.

Görögországban a népesedés fogyatkozásának főokául már *Polybius* (Ex. Vat. de Sentent. Lib. 37.) a házasságok terméketlenségét és a házasságoktól való iszonyodást jelölte, s ezen jelenség hasonló alakban a római birodalomban is fellépett, melyet *Augustus* hiába igyekezett mindenféle eszközökkel elhárítani. Itt is kitetszik, mily gyöngye a törvényhozónak a hatalma azon bajok orvosolhatását illetőleg, melyeknek fellépését ugyan látja, de tulajdonképeni eredetöket nem ismeri.

## VEGYESEK.

— A szakfelügyelői intézmény ellen nyilatkozik a „Népnevelők Lapja“ f. é. 9-ik számának egyik cikkirója következő hite alapján: lehet a tanítónak akár minden nap is látogatója: tanítói hivatottságára, lelkesülésre az befolyással nem lehet soha. A kötelesség érzete a szivben honol, ki ezzel nem bír, az a kényszer alatt áll. K i s s Béla a szakfelügyelői állás szervezését szükségesnek véli (tehát nem óhajtja! Ref.) oly gyakorlat mellett, hogy a fővárosi tanács által kinevezendő szakfelügyelő legyen vérünkbeli való vér, (hátha az a vér nem egészséges?) legyen jellemes, (azaz!!) igazságos (??), tapintatos (rectius: legyen igazán művelt ember) és általánosan elismert jeles tanító (no, ne izéljen!). — A „Mármárosi Tanügy“ megjegyzése: *Népiskolai rendszerünk baj nélkül ellehet a felügyelő nélkül. Ott vannak az igazgatók, ott a tankerület legfőbb szakfelügyelője, a tanfelügyelő; ott az iskolaszékek, gondnokságok és kinevezett iskolalátogatók, kiknek számára utasítás van szerkesztve és kiadva. Vagy, hogy több legyen a lépcső fogak száma?! Hiszen: sok bába közt elvész a gyermek!* — Némely ilyen módon gondozott gyermek nagyon is agyon gondoztatott s ma már nagyobb a feje mint az egész teste. S csak most lehet érteni a minisztert, hogy a tanfelügye-

lői kinevezéseknél miért vonakodott észrevenni azt „*a mi vérünköl való* (gyönyörűséges) *vért.*“ — Különbén minden czélt vesztett intézmény önmagában hordja az enyészet csiráját. Midőn egy alföldi városban „megcsinálták“ a szakfelügyelőséget, hát egy iskolaszéki tag a következő megjegyzést tette: „Erre éppen annyi szükségünk volt, mint szállóinknak a májusi fagyra.“

— **A selyemtenyésztés Aradmegyében.** A szegszárdi selyemtenyésztési felügyelőség értesítette Aradmegye közönségét, hogy a megye aradi, pécskai, radnai és világosi járásaiban a selyemtenyésztést meghonosítani óhajtja. **B e z e r é d y** Pál miniszteri biztos legközelebb személyesen leérkezik s megbízottja által a selyemtenyésztéssel foglalkozni óhajtó családok között selyempeteket fog kiosztani. **Bezerédy** Pál azonkívül, a megyei kir. tanfelügyelőséghez is intézett egy átiratot, melyben tudatja, hogy a jelzett célból Aradra érkezik. A tanfelügyelő — mint halljuk — odanyilatkozott, hogy a tanügy terén ez utóbbi egy-két év alatt annyi kezdeményezés történt, hogy a már megkezdett újabb intézkedéseket nem tart időszerűeknek, de mindenesetre szükségesnek tartja, hogy a selyemtenyésztés érdekében teendő lépések függőben hagyassanak addig, míg a megyében egy állandó szaktanító alkalmaztatik, ki a selyemtenyésztés ügyének is ellenőrző és végrehajtó közege lehet. A tanfelügyelő kijelentette továbbá, hogy a selyemtenyésztés megyénkben meglehetősen discreditált dolog, s hogy a megyei gazdasági egyesület meghallgatása nélkül kezdeményezni ugyan igen, de eredményt felmutatni alig lehet. Hogy a selyemtenyésztést megyénkben meghonosíthassuk, mindenek előtt elegendő tápanyaggal kell birnunk, a mi eddig ugyszolván egészen hiányzik. Addig pedig, míg a tervbe vett iskolakeretekben annyi annyi eperfa-csemetét lehetne termesztetni, hogy a községek körüli legelőket belehetne sövényezni, bele telik 4—5 év. Ezen idő alatt ugyan annyi tétethetnék a gyakorlás kedvéért, hogy az egyes néptanítók szemléltetés és a bánásmód begyakorlása kedvéért néhány selyemhernyót termesztene. Ezt azonban csakugy tartjuk célhoz vezető tanításnak és szemléltetésnek, ha az a csekélység is éppen oly eszközökkel kezeltek, mint a nagybani termelés.

— **A tavasz beáltával** a mezőgazdasággal foglalkozó községekben a nagyobb gyermekek sűrűen kimaradnak az iskolából, annyira, hogy némely iskola egészen néptelenné vált. Az előljárók pedig ismételt felhívásra sem küldik be a mulasztásokat. Miért is a m. közigazgatás szigorú rendeletet bocsátott ki, hogy a kimaradások pontosan beküldessenek és a mulasztásokért az illetők megbüntetessenek.

— **A kifözött szőlő törköly előnyös felhasználása** sertések részére. Egy gazdának egy izben csekély burgonyatermése lévén, az urad. koresmai haszonbérletől kifözött törkölyt hozatott, s azt, hogy

a szőlőmag és héja lehuljon, törekrostán át megrostáltatta s e hulladékot, mely a hozatott hét akóból 5 és fél akónyi lett, egy kádba tétette, mely a megfőzött négy zsák burgonya levével leöntetett, a burgonya pedig másik kádba megtörtvén, a leöntött törköly közé kevertetett, s erre higitásul egy-két akónyi melegített víz öntetett. Az így naponként nyert moslékkal, anélkül, hogy ahhoz korpa vagy más eféle adatott volna, abban a jó erőben, melylyel őszön a 150 darab éves süldő beszorult, a tavaszig is tökéletesen megmaradt. — Így a mult, mind minőség, mind mennyiségileg nem legjobb termőevben, midőn megetetni való gabonák éppen nem volt, a szőlőtörkölynek említett fölhasználási módja különösen előnyös és jutányos vala.

— **Mivel él a vakondak?** Holtzheim Frigyes egy német lapban következő adatokat közli: Atyám kis birtokán Knittenfelden nagy számu vakondok volt. Minden megölt vakondokért atyám 5 krt fizetett s a munkások este ritkán jöttek zsákmány nélkül haza. Egyszer atyám egy vakondot akkor lepett meg, midőn éppen egy lótetüt emésztet fel. Ezen időtől vége szakadt a vakondok-vadászatnak. Megjegyzendő, hogy vakondok élettelen táplálékot is vesz magához. Később, körülbelül 14 évvel ezelőtt, érdekes kísérleteket tettek vakondokkal. Egy vakondot t. i. egy hordóba tettek és pajorokat, gilisztákat adtak neki; 12 óra lefolyása alatt 2 marokkal evett meg ezekből: a következő 12 óra egy szárnyatlan verebet kapott s a nevezett idő mulva ezt is megette volt, úgy hogy csak a bőre maradt hátra. A következő 12 órában egy békát emésztett fel s az erre következő 12 órában egy másik vakondot evett meg. Utoljára növénygyökereket adtak neki s erre 12 óra mulva kimult. Ebből következik, hogy a vakondok, ha nagy számmal vannak, egymást is felfalják. Ezt gyakran tapasztalhatjuk, mert gyakran láthatni ily harczó vakondok párt. A vakondokat tehát nem szabad megölni, sőt tanácsos azokat élve hagyni s a mezőre vinni. (A kassai: „Szőlőszet, Borászat és Gazd. Lap.”- után). — Az ilyen adatok jó szolgálatot tesznek a természetrajzi tanításnál és a beszéd- és értelemgyakorlatoknál.

## Irodalom.

— **Iskolai Szemle.** Nevelés-oktatásügyi közlöny. Szerkeszti Adorján Miklós. Megjelenik Csurgón, havonkiut kétszer. Előfizetési ára 3 frt. — A 6-ik szám tartalma a következő: 1. Felhivás Magyarország tanító egyetületeihez; 2. — Levél a szerkesztőhöz; Kovács-Sebestény Gyula; — 3. Somogymegye közíg. bioottságának határozata; — 4. Szerény vélemény arra nézve, mikép ismertessük meg a bibliát és a gymnasium I. és II. osztályában az ev. ref. válásu növendékekkel. Kiss József; — 5. A vallás és közokt. ministerium költségvetése a képviselő házban. P. J; — 6. Hol az igazság? —n—s. — 7. Tárca. Miért és hogyan kell népszerűbbé tenni

házánkban az iskolai-takarékpénztárak intézményét? — 8. Irodalom — 9. Vegyesek; — 10. Szerkesztői üzenetek.

— **Magyar Nyelvtan** a miniszteri tanterv szerint az elemi népiskolák II, III, IV, V és VI-ik osztályai számára. Irta *Vargyas Endre*, györmegyei kir. tanfelügyelő. Budapest, 1886, *Méhner Vilmos* kiadása. Ára 28 kr. Ennek a tankönyvnek a tulajdonképeni tartalma 81 lapra terjed. Ha tekintetbe vesszük, hogy a szokásos nyelvkönyveket *kézzel* fogható okoknál fogva rendszeren *több* füzetben szokás közkézre bocsátani és mindeniket jó hosszú lére eresztetni, úgy csudálkoznunk kell, hogy *Vargyas E.* miért nem cselekedett hasonlóképen?! Véleményünk szerint *V. E.* úgy képzelte magának a nyelvtantantitást, hogy az élő nyelvtani könyv legyen a *tanító*; s könyvében csak ismétlésekre valót rakta le. Ezen nézetnek mi is vagyunk híve, a mennyiben a nyelvtantantitást nem szeretjük a *nyelvkönyvből*, hanem az olvasmányokon és az okoskodáson gyakorolni. Okvetlenül szükséges a tanuló kezébe a nyelvtankönyv, de csak azért, hogy abban találja azon támpontot, mely elméjének erősödésére szükséges. S ezen szempontból *V. E.* nyelvtanát igen kitűnőnek találjuk. Az imitt-amott elenyésző s talán csupán csak általunk felfedezni vélt hiányok a könyv becséről semmit sem vonnak le. Azon körülmény, hogy egy 28 krajczáros könyvvel a tanuló 5 éven át beérhet, megbecsülhetetlen előnye a könyvnek. A kiállítása nagyon tetszetős és nyomása nagyon kellemesen hat a szemre. A miért is ezen tankönyvet a kartársaknak egészen nyugodtan ajánlhatjuk.

— **Földrajz** a ministeri tanterv szerint az elemi népiskolák III., IV., V., VI-ik osztályai számára. Irta *Vargyas Endre*, györmegyei kir. tanfelügyelő. Budapest, 1886. *Méhner Vilmos*. 99 lap. Ára 28 kr. Ezen földrajzi tankönyv, melynek becsét a szöveg közzé nyomott 18 kép emeli, tömöröttsége által tűnik ki. Nincs arra szánva, hogy a tanuló mindent a könyvből tanuljon meg, hanem arra, hogy vezérül szolgáljon a tanító által magyarázottaknak. Tekintve rendkívüli olcsóságát — 7 kr egy tanévre — kilátás van reá, hogy *V.* tankönyvei a népiskolában nem sokára kiváló elterjedettségnek fognak örvedeni. — Ezen alkalommal meg kell említenünk még az ehez a földrajzhoz igen alkalmas

— **Általános iskolai atlasz-t** a legújabb földrajzi ismeretek után népiskolai használatra. Tartalom: *Földrajzi előismeretek* (a borítékon), *Arad* megye, (minden megye iskolái számára eme atlasz akként van berendezve, hogy az illető megye térképe (a harmadik osztály számára) az első helyet foglalja), *Magyarország*, *Budapest*, főváros a földnek féltékéi. *Osztrák-Magyar* birodalom, *Azsia*, *Afrika*, *Európa*, *Éjszak-Amerika*, *Dél-Amerika*, *Földközi*, tenger környéke, *Ausztrália* végre összehasonlító földrajzi adatok *György Aladár* összeállítása (a borítékon). — Ha ezen térképgyűjteménynek pompás kivitelét tekintjük, és az árával, mely 36-

**kr**ra tétetett, összehasonlítjuk, úgy egészen nyugodt lélekkel mondhatjuk, hogy *Mehner* V. ur a magyar tanügynek kiváló szolgálatot tett; a miért megérdemli, hogy a magyar tanítóóság saját jól felfogott érdekeinél fogva kiadványait a legkitelhetőbb módon pártolásban részesítse.

— **Szőlőszeti, Borászati és Gazdasági Lapra**, mely havonként kétszer s igen gazdag tartalommal jelenik meg Kassán, *Mauer* János szerkesztése alatt felhívjuk olvasóink figyelmét. A lap minden egyes száma igen gyakorlati cikkeket hoz. Előfizetési ára egész évre 4 frt.

— **Tanító a faiskolában**. Irta *Dezső* Miklós. A szöveg között 7 ábrával és 3 ábra-összlappal. Ara 80 kr. Pécsen. Nyomatott *Taizs* József könyvnyomdájában. 1887. 129 lap. — Ez a gyümölcsészeti munka az eddig megjelent hasonnemű s a néptanító igényeit kielégíteni hivatott művek között a legjobb. Nagyon érthető modorban van írva és felöleli mindazon anyagot, mely a népiskolai gyakorlatokhoz szükséges. A miért is e művet a pomológiával foglalkozó néptanítóknak a legmelegebben ajánljuk.

## Szerkesztői üzenetek.

Lapunk t. olvasóit kérjük, sziveskedjenek nekünk a községeikben levő iskolakert-állapotokról tudósításokat küldeni. Az ilyen munkálatok mindig vonzóak és tanulságosak, sőt sok emberre ösztönöztetve hatnak. — *T. Ringer* F. urnak. Becses ígérete nagy reményekre jogosít s munkásságunkat csak fokozza, erkölcsi elégtételt több oldalról nyertünk. a mennyiben magas állású férfiak lapunk irányáról elismerőleg nyilatkoztak és törekvésünket „nemes-“ és hazafiasnak mondották. — *T. András* György t. u., Verebes. Lapunkat nem önzésből, hanem a közügy előmozdítása végett indítottuk meg. Miután pedig Ön kiváló előszeretettel ápolja az eszmét, úgy azon remény fejében, hogy jó majd egy „szébb kor“ is, a midőn a differenciák kiegyenlíthetők lesznek, a lapot ezután rendszeresen küldjük. Üdvözet! — *T. Mladin* G. t. u. Sikló. A könyvet keresztkötés alatt elküldöttem; de harmadnapra bélyegtelenül vi szakerült. Most újra küldöm. — *Ft. Piromság* J. kerül. tanfelügyelő urnak. Trsztenán; *t. Szabady* G. tan. urnak, Mernye; *t. Uray* Gy. urnak Kunhegyesen, a kívánt könyveket megküldöttük. Megtetszett-e kapni? — *T. Baka* J., *Márkos* J., *Székely* J. ifj., *Forika* A., *Köllő* J., *Hozó* P. és *Bartics* M. tanító uraknak. Folytassuk! Egy eszme megvalósításáért küzdünk s azért tömörülnünk kell, ha azt akarjuk, hogy törekvéseinket siker koronázza. — *T. Boldis* Ig. pl. isk. ig. urnak, T.-Szt-Márton. Legyen szives velem tudatni *Samu* hollétét; szeretnék neki írni, a mint 1866-ban Hodruson egymástól elváltunk, azóta egy hangot sem hallottam róla. Üdvözetem.



AZ

# ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY

REFORMJÁT CZÉLZŐ

HAVI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

HORVÁTH JÓZSEF. GRASZEL JÁNOS.

ÁPRILHAVI SZÁM.

*Előfizetési ára egész évre 1 frt 20 kr., félévre 60 kr.*

MEGJELEN HAVONKINT EGYSZER.



SZÉGHENYI IRODALMI INTÉZET.